

Türk Mavzeri - Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Ordusunda Mavzer Tüfekleri

Ali Serdar Mete

İstanbul, Doğu Kütüphanesi Yayınları, 2022, 224 sayfa, ISBN: 978-605-73563-2-1.

Samet YILDIZ*

Askerî tarih, tarihçilerin pek ilgilenmedikleri bir alandır. Yakın döneme kadar genellikle askerî personel tarafından ele alınan askerî tarih, birbiriyle ilişkili pek çok unsurun irdelenmesini zarurî kılmaktadır. Bu sebeple, ele alınan askerî hâdise veyahut gelişmeler, ciddi bir dönem araştırmasına muhtaçtır. Dönemin irdelenmesi ve ele alınan konunun tarihî bağlarının tespit edilebilmesi için, şüphesiz, tarih alanında çalışan araştırmacılara ihtiyaç vardır. Nitekim yakın dönemde idrak edilen bu gerçek, pek çok tarihçiye askerî tarih çalışmalarına yöneltmiştir. Bunun üzerine, ciddi ve gayriciddî mahiyette eserler ortaya çıkmıştır. Ali Serdar Mete tarafından kaleme alınan *Türk Mavzeri* isimli eser de, üretilen ciddi eserler arasında kendisine yer bulmuş ve çalışmamıza konu olmuştur.

Ali Serdar Mete'nin çalışması, giriş ve sonuç hâricinde üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında (s. 17-47) Osmanlı İmparatorluğu'nun Yeniçeri Ocağı ile yaşadığı sıkıntılar; askeriye'nin köhnemiş durumunu gösteren büyük mağlûbiyetler; askerî teşkilâtı modernizasyon çabaları ve bunun akisleri ele alınmıştır. Bu bağlamda; Lâle Devri, I. Abdülhamid, III. Selim dönemlerinde yapılan askerî yenileşme hareketlerine temas edilmiştir. Osmanlı-Rus mücadelelerinin zikredilen yenileşme faaliyetleri üzerindeki etkisine ve iç dinamiklerin hâlihazırdaki iktidara karşı tutumunda ordunun rolüne değinilmiştir. Bu hususların ardından Sultan II. Mahmud'un ıslahatları, Tanzimat Dönemi'nin genel yapısı ve askerî modernleşme bahisleri ifade edilmiştir. Böylece, Türk-Alman ittifakının temelleri sağlam bir şekilde atılmış ve Sultan II. Abdülhamid dönemine kadarki askerî durum, bir panorama şeklinde okuyucuya sunulmuştur.

*Lisans, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, ORCID: 0000-0003-4098-2718, sametyildiz.iletisim@gmail.com

Okuyucuyu asıl konuya hazırlayan “Giriş” kısmının akabinde, kitabın asıl konusuna geçilmiştir. “Osmanlı Kara Ordusunda Alman Etkisi ve Mavzer Tüfekleri” başlıklı birinci bölüm (s. 49-126), Sultan II. Abdülhamid’in saltanatının ilk yıllarıyla başlamaktadır. Burada, Sultan Abdülaziz döneminin sonlarına doğru başlayan Sırbistan ve Karadağ Savaşları ile Balkanların muhtelif yerlerinde çıkan isyanlar ele alınmıştır. Bunlarla birlikte, II. Abdülhamid’in tahta çıktığındaki genel durum ifade edilmiş ve askerî teşkilâtın içerisinde bulunduğu çöküntüden bahsedilmiştir. Osmanlı ordusunun çok kısa bir süre önce bir “saltanat darbesi” olayına karıştığı ve askerî personelden büyük bir kısmının sürgün yediği veya ordudan atıldığı hakkında bilgiler verilmiştir. Tüm bu gerekçeler göz önüne alındığında Osmanlı-Rus Savaşı’nın (93 Harbi) mağlûbiyetle neticelenmesinin yadırganmaması gerektiği vurgulanmıştır. 93 Harbi’nin getirdiği yıkım üzerine dış politikasını Almanya lehine değiştiren II. Abdülhamid -politikasının gereği olarak- kara ordusundaki ağırlığı Almanlara yüklemiştir. Böylece, Mauser biraderler tarafından üretilen ve Türk milletinin diline pelesenk olan “mavzer”in Türk tarihindeki serüveni başlamıştır.

Müellif, Osmanlı’nın yaşadığı iç ve dış sorunlar neticesinde giderek gelişen Türk-Alman ilişkilerini ele aldıktan sonra, mavzer tüfeğinin tarihî derinliklerine inmiştir. Wilhelm ve Paul Mauser kardeşlerin başarılı girişimleri neticesinde ortaya çıkan mavzer, Çin’den (1876) ve Sırbistan’dan (1881) aldığı siparişler sayesinde büyük bir marka hâline bürünecektir. Müellif, bu siparişlerin şirket açısından ifade ettiği öneme değindikten sonra, Osmanlı’dan gelen siparişler üzerinde durmuştur.

Mavzer ile tanıştığında tarihinin en buhranlı dönemini yaşamakta olan Osmanlı İmparatorluğu, maddî iflâsına rağmen, farklı model ve özellikteki mavzerleri almaktan vazgeçmemiştir. Osmanlı ordusu için farklı yıllarda üretilen değişik modellerdeki mavzerler, Türk askeri için bir sembol hâline gelmiştir. Zira Osmanlı ordusunun en ücra mahallinde bulunan küçük kışlalarda dahi “piyade tüfeği” olarak kullanılan mavzer, hafızalardan kazınmayacak anılara imza atmıştır. Müellif, yaşanan zorluğa rağmen bir şekilde temin edilen mavzerlerin model, adet ve teknik özelliklerini (ağırlık, besleme, menzil vs.) farklı tablolar hâlinde okuyucuya sunmuştur. Daha önceki yıllarda farklı ülkelerden alınmış olan silâhlarda olduğu gibi mavzer alımlarında da piyade tüfeğine öncelik verilmiştir. Fakat bununla birlikte, süvariler ve subaylar için sınırlı miktarda karabina (carabiner) da sipariş edilmiştir. Sipariş edilen tüfekler hakkında detaylı bilgiler verildikten sonra, Osmanlı İmparatorluğu’nda görevli bulunan Alman subayların mavzer siparişindeki etkilerine temas edilmiştir. Bu bağlamda, askerlik kariyerinin büyük bir bölümünü Osmanlı ordusunda geçirmiş olan Colmar von der Goltz Paşa’nın oynadığı başrol üzerinde durulmuştur.

Mavzer tüfeklerinin ordu envanterine girmiş olması, askerî teşkilât içerisindeki sıkıntıyı kökten çözemezdi. Zira alınan tüfeklere ait özelliklerin asker tarafından detaylıca bilinmesi ve tüfeklerin, âdeta “canın bir parçası” (s. 111) hâline getirilmesi gerekiyordu. Zikrettiğimiz bu hususların gerçekleşebilmesi amacıyla silâhlar ve askerlik eğitimi üzerine pek çok eser kaleme alınmıştır. Müellif, kitap ve risâle türünde kaleme alınan eserler hakkında bilgiler vermiş ve içeriği, bahse konu birkaç eserden alıntılar yapmak sûretiyle zenginleştirmiştir. Eserin birinci bölümü, genel itibarıyla bu kapsamdadır.

Eserin en hacimli bölümünden sonra “Kurtuluş Savaşı Döneminde Mavzer Tüfekleri” başlıklı bölüme (s.

127-164) geçilmiştir. Mütareke Dönemi'nin kasvetli havası içerisinde yaşananlar, Anadolu insanını topyekûn bir mücadeleye sevk etmiştir. Bu mücadelenin gerçekleşmesi için en önemli unsurlar arasında, şüphesiz, askerî teçhizat gelmektedir. Mondros Mütarekesi'nin yükümlülükleri arasında bulunan askerî ambargo ve kota uygulamalarının -doğal olarak- silâh ve mühimmatı da kapsamı, askerî ve sivil hareketlenmelere zemin hazırlamıştır. Bu hareketlenmeler sonucunda oluşan Karakol Cemiyeti, Mim Mim Grubu ve Hamza Grubu gibi birimlere temas eden müellif, özellikle İstanbul'daki orduya ait silâhların Anadolu'ya sevk edilme süreci hakkında bilgiler vermiştir. Ana konunun mavzer ve tabîi askerî tarih olması hasebiyle, Mütareke Dönemi'ndeki Türk ordusunun durumu değerlendirilmiştir. Kuvâ-yı Millîye ve yerel direnişler ile düzenli ordunun kullandığı mavzer tüfeklerinin Millî Mücadele'deki serüvenine somut yaklaşımlarla katılan müellif, hâlihazırda faaliyette bulunan mavzer tüfeklerinin adedini hesaplamaya çalışmıştır. Bu hususta yapmış olduğu çalışmalar vesilesiyle, elde bulunan diğer silâh modelleri (Rus mavzeri, Martini vs.) hakkında da verilere ulaşılmıştır. Böylece, Millî Mücadele dönemini ele alırken sıklıkla ifade ettiğimiz “silâh ve cephe uyumsuzluğu” durumu, somut bir şekilde, sayılara dayanılarak ifade edilmiştir. Millî Mücadele döneminde mavzer üzerine verilen bu bilgiler neticesinde tamamlanan bölüm, Cumhuriyet'in Türk-Alman ilişkisine kapı aralayacaktır.

Eserin üçüncü ve son bölümü (s. 165-175) “Cumhuriyet Döneminde Türk Ordusunda Mavzer Tüfekleri” başlığını taşımaktadır. Büyük bir mücadelenin ardından kendi rotasını çizmeye meyilli olan Anadolu insanı, pek çok açıdan kendisini geliştirmesi gerektiğinin farkındaydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosunun çalışmaları vesilesiyle gerçekleşen atılımlar, yerli üretimin artması yolunda önemli mertebelerin katedilmesine zemin hazırladı. Fakat içerisinde bulunulan durumdan ötürü, askerî sanayide dışarıdan alım yapılması gerekmektedir. Bu durumda, kendisine “zor yılların müttefiki” sıfatıyla bakılan Almanya'dan yeni mavzerlerin sipariş edilmesi kaçınılmazdı. Böylece, bölüme girerken “*Cumhuriyet'in Osmanlı'dan pek çok unsuru miras olarak aldığı*” beyan eden müellifin (s.165), mavzeri de bu tarihî gerçeğe ilâve etmesine şaşmamak gerekir. Türk-Alman ilişkileri bağlamında mavzer siparişlerini ele alan müellif, tıpkı daha önceki bölümlerde yapmış olduğu gibi sipariş edilen mavzerlere ait özellikleri ve maddî hususları değerlendirmiştir. Eserin en az hacimli bölümü de bu şekilde son bulmuştur.

Ali Serdar Mete tarafından kaleme alınan *Türk Mavzeri*, müellifin “Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk Ordusunda Mavzer Tüfekleri” başlıklı yüksek lisans tezinin (2012) kitaplaştırılmış hâlidir. Eserin pek çok yerinde yazım ve imlâ hatası bulunmaktadır. Fakat ele alınan konu ve konunun işleniş biçimi göz önüne alındığında; eser, askerî tarih alanında okunmaya değer mahiyettedir. Zira müellif, birincil kaynakları kullanma hassasiyetini göstermiş ve eserinde kullandığı her türlü materyalin künye bilgisini dipnotlar vâsıtasıyla paylaşmıştır. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun sipariş ettiği mavzer modellerinin özelliklerini gösteren tablolar hazırlanmış ve bu tablolar, eserin ilgili yerlerine yerleştirilmiştir. Osmanlı ordusundaki mavzerler hakkında bilgi veren müellif, hazırlanan tablolar sayesinde, okuyucunun konuyu daha iyi anlamasını sağlamıştır. Metin içerisinde ve ekler kısmında paylaşılan vesika ve fotoğraflar da esere renk katması açısından önemli bir unsur olmuştur.